

Forfatter: Knudsen, Jakob

Titel: Udrag fra Sind (Danske Klassikere)

Citation: Knudsen, Jakob: "Sind", i Knudsen, Jakob: *Sind*, udg. af Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 220. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-knudsenj02val-shoot-idm140237360520704/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Sind

forstehånds viden om sindets potentialer plus et skarpt blik for det påtagede og søgte ruster ham desuden til at være kritisk over for religiøse og andre eksaltationer, over for konventionelt trosliv og over for 'fromhed' eller ideologisk liv, der har forfængelighed eller magtlyst som mere eller mindre skjult drivkraft.

Romanens Per Hjørnsted er en antiautoritær kristen. Han er en from mand, men anerkender ingen andre religiøse overinstanser end sin indre erfaring – sit liv med 'Or-det', dvs. trosbekendelsen – og afviser derfor både Luthers Katekismus og Bibelen som moralsk rettesnor. Pers trosliv svarer til den venstregrundtvigianske – og Knudsens – trosopfattelse. Venstregrundtvigianerne betragtede ligesom Grundtvig selv trosbekendelsen som kirkens bærende element og afviste den højregrundtvigianske insisteren på bibelæsning som udvendighed (jf. s. 36 og 145). – Per lader sig vejlede af *Hjerets af Gud betingede Indskydelser (udk.)* og opfatter desuden, til almindelig rørskab for sognet og beskæmmelse for Anders, sine drømme som handlingsanvisende: 'Naar man lever Dag og Nat med Or-det, saa skal man lægge Mærke til, hvad der skyder sig op i Sindet baade Nat og Dag'.

Anders er ikke begejstret for den gamles drømmetydning, men kan tilslutte sig den autoritetsløse tro, som kun overbevises af det personligt erfarede. For Anders bliver Gud den magt i ham, der giver ham energi til at følge et indre krav – inspiration med andre ord. Gud er også nærværende i de oplevelser af åbenhed og klar-syn, som erotisk kærlighed og fællesskab formidler i ham. Den Gud, der er tale om i *Sind*, synes mere og mere at blive en instans i Anders end *uden for* ham – fromhedslivet er i færd med at løsne sig fra den kirkelige konvention, men ikke nødvendigvis fra den religiøse tradition i dybere og mere rummelig forstand.

Som 14-årig har han en samtale med en skråsikler seminarist om asiatiske religioner, idet Anders anfægtes af, at 'der var saadan en urimelig Masse Mennesker paa Jorden, der ikke var Kristne. Og nu var han stærkt religiøst ængstet i Forvejen.' Seminaristen bliver forjamsket og kan ikke give Anders noget tilfredsstillende svar, da Anders spørger ham om, hvordan man kan vide, at kristendommen er den rette religion. Manglen på bevis herfor gør Anders endnu mere forpint af tvivl.¹⁰ Men i *udk.* omtaler Knudsen dren-

gens identifikation af den uretfærdige fader med Gud som hans egentlige vanskelighed (jf. øvf. s. 212).

Det, der af troen i længden synes at blive tilbage og har vægt for Anders, er troen på den religiøse grundoplevelse. Gud må erfares som en nødvendig tilstand i ham selv og ikke som en øvrighedsinstans, samfundet kan påberåbe sig over for ham. Gud bliver for Anders frihed, ikke underkastelse, ja der er end ikke tale om et faderbarn forhold længere. Og Gud må opleves i det jordiske, hvorfor Anders kun har irritation til overs for pastor Steffensens resignerede sagmodighedsbudskab om, at 'vi Mennesker skal lade os nøje med det Evtige, naar ikke det timelige kommer helt af sig selv som en Gave, vi ikke gjør andre fattige ved at modtage.'

Anders, som er bekendt med Steffensens bedrøvelige kærlighedsskuffelse, der til dels skyldes præstens egen svaghed, har siden en samtale med Steffensen, som siger:

'(...) Men De stræber naturligvis efter Fuldkommenhed (...) paa Deres Maade, men – æh – det skulde jo gaa indefter, De skulde overvinde Dem selv. Og overfor Verden der skulde De jo saa overvinde ondt med godt (...). Hvorimod Anders hævder, måske med henvisning til lignelsen om de betroede talenter: '(...) man skal, som man kan. Det er da vist ogsaa et Skriftsted' (s. 146).

I *udlk.* kaldes Steffensens kristendom *tolstøysk*. Den ældre Leo Tolstøys levelære og kristne forkyndelse, som gik ud på afkald, tilgivelse og pacifisme, var kommet på moden blandt intellektuelle i 1880'erne og 1890'erne, og Knudsen var ingen beundrer af denne mode, som han budfletter i *Den gamle Præst*. Aversionen hænger nok især sammen med, at Knudsen betragtede mennesket som grundlæggende egoistisk og derfor uegnet til at gennemføre al denne selvfornægtelse uden hykleri.

Sind er måske den af Knudsens romaner, der forholder sig mest 'hedensk' spørgende over for den religiøse dimension i mennesket. Den søger at fastholde kristendommen som den tradition, man nu en gang er rodfæstet i som en ramme om den religiøse følelse, men synes at interessere sig mere for en helt konfessionsløs fromhed, som den siden er søgt beskrevet hos fx Thorkild Bjørnvigs 'homo religiosus'.¹¹